

I. Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka

1. Přečtěte si stručný životopis a informace o vzniku pramene:

Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka (1572–1652) pocházel z nekatolické rodiny, 1597 přestoupil ke katolictví. Díky sňatku získal rozsáhlé panství pánů z Hradce a zastával řadu dvorských a zemských úřadů. Společně s Jaroslavem Bořitou z Martinic a písařem Fabriciem byl 23. května 1618 vyhozen vzbouřenými evangelickými stavby z okna České kanceláře. Po porážce stavovského povstání byl za svou věrnost oceněn titulem říšského hraběte a navázal na svou úspěšnou kariéru, která vyvrcholila roku 1628 úřadem nejvyššího kancléře.

Josef Jireček, *Přestoupení Viléma Slavaty k církvi katolické*, Časopis katolického duchovenstva 3, 1862, s. VI, s. 401–435, zde zejm s. 403–404, 407, 412. (zkráceno a didaktizováno)

2. Když Vilém Slavata v 25 letech přestoupil ke katolické víře, vzbudilo to v Čechách velký poprask a jeho otec Adam Slavata, člen jednoty bratrské, napsal synovi několik dopisů. Podtrhněte červeně slova, kterými popisoval své vlastní vyznání a synovu konverzi, a modře slova, kterými vyjádřil své pocity a postoje.

„Mám otcovskou povinnost napomenout tě, abys pamatoval na Pána Boha a od poznalé pravdy, v níž jsi byl vychován, neodstupoval, a nedal se svést od pravdy těmi, kteří chtěli zle a přehrozně ublížit tvé duši. Ach milý Vilíme! jakou ty mi děláš přehroznou a velikou starost a mne dříve do hrobu přivedeš. Všude zde v Praze i jinde v Čechách ten hlas jde, že jsi od poznané pravdy odstoupil a těm nešlechetným nástrojům dábelským, jezuitům, k tomu se svěsti dal. Jestli je to pravda a tys to opravdu učinil, přeběda tobě, a kéž bys byl raději, jak jsi se narodil, v koupeli umřel, nežli jsem se toho na tobě dočkati měl, že jsi od poznané pravdy odstoupil. Lépeji by tobě bylo se na tento svět nenarodit, nežli od poznalé pravdy odstoupit. Ty nyníčku pro mladost svou nemůžeš poznat, co jsi učinil, ale poznáš potom časem svým své duši hroznou a na věky nenabytnou škodu. Víceji psáti nemohu pro žalost srdce svého, a to, co činím, činím proto, abych se před Bohem očistil, že jsem neopominul, co je má povinnost, tedy tebe od tvého zavedení odvésti.“

Najděte pasáže, kde otec tvrdí, že: 1. syn by ublížil své duši tím, že opustil pravdu; 2. uškodil by hrozně své duši na věčnosti.

Proč podle vás otec napsal synovi takový dopis? Vyberte (správných může být více variant) a svůj výběr zdůvodněte: chtěl jej varovat; chtěl mu vynadat; chtěl ho ochránit; chtěl se jej zřeknout; chtěl mu popsat, jak je smutný; chtěl učinit zadost svým otcovským povinnostem; chtěl mu to rozmluvit; chtěl mu připomenout, které vyznání je pravdivé a které falešné.

3. Vilém Slavata svému otci odpověděl v několika dopisech a snažil se mu vysvětlit své důvody:

„Můj nejmilejší pane otče, velice děkuji za vaše laskavé a vpravdě otcovské napomenutí, abych pamatoval na Pána Boha a duši svou a spasení její. Osvědčuji, že vše, k čemu jsem se rozhodl, činím pro samou duši svou a její spasení. V pravdě, raději bych byl do smrti žebrákem, nežli abych pro světské dobré duši své škoditi a ji zatratiti měl.“

Rozhodněte, která tvrzení z Vilémových slov vyplývají, a zdůvodněte proč:

- Vilém přiznává, že přestoupil ke katolictví kvůli světským výhodám
- Vilém odmítá, že by konvertoval kvůli obohacení
- Vilém tvrdí, že vše, co dělá, dělá právě proto, aby spasil svou duši na věčnosti
- Vilém tvrdí, že důležitější je pro něj spása duše než světské pozemské výhody

II. Hans Kriesche

1. Přečtěte si stručný životopis a informace o vzniku pramene:

Hans Kriesche (1570–1622?) pocházel z měšťanské rodiny, která žila v České Lípě, byl luterán. Vyučil se v otcově dílně na pekaře. Po návratu z devítiletého vandru roku 1595 složil mistrovské zkoušky, koupil si dům, založil pekárnu a oženil se. Se svou ženou Margaretou měl osm dětí. Kronikářské zápisky si patrně psal průběžně od konce devadesátých let, nejčastěji do nich zaznamenával místní události. Během stavovského povstání byl dvakrát na krátkou dobu povolán do zbraně. Není známo přesné datum jeho úmrtí, poslední zpráva o něm pochází z roku 1622, kdy do jeho kroniky někdo jiný napsal, že Hans přestoupil ke katolictví, doslova, že „musel taky svůj límeč obrátit“.

Jaroslav Panáček, *Kronika města České Lípy mistra Hanse Kriescheho*, Litoměřice–Praha 2016, s. 285. (zkráceno a didaktizováno)

1. Přečtěte si, jak Kriesche popisuje bitvu na Bílé hoře a její vyústění na onom světě při posledním soudu. Podtrhněte pasáže, které popisují, co podle něj udělá v soudný den ďábel a co Bůh.

„[...] v české zemi na válečných jatkách na bojišti zůstalo 15 tisíc 6 set a několik osob. Tyto nevinné duše a bezúhonnou krev, která byla tenkrát na Bílé hoře prolita, bude umět v soudný den spravedlivý Bůh pomstít. A také se tehdy objeví s velkým potěšením ďábel a bude jásat, že mu byla poskytnuta naděje, aby nechal svými nástroji tak mnoho tisíc těl zesnout smrtí. On také bude se svým krvavým vražděním a vzrušeným pokřikem stát sám a nade všemi nepamětlivými vojenskými veliteli, kteří kdysi veřejně vyznávali skutečnou a nezatemnělou pravdu a poté mnoho tisíc lidí úmyslně vedli na jatka kvůli mrzkým penězům. Nepřeji si je sice soudit, ale spravedlivý Bůh v nebi nebude se svou odplatnou ani teď, ani tam otálet, poněvadž spravedlivého a zemřelého válečníka ovine krvavě rudým praporem svého vřele milovaného syna Ježíše Krista, jím ho zahalí a ovine, aby jej ani smrt, ani peklo, ba ani sám ďábel z rukou Páně nevzaly.“

Najděte pasáže, kde Kriesche tvrdí, že: 1. vojenští velitelé, kteří zapomněli na (věroučnou) pravdu, budou zavrženi v pekle; 2. spravedliví válečníci budou spaseni v nebi.

2. Přečtěte si, jakou bilanci si Hans Kriesche napsal do kroniky 1. ledna roku 1621 a jaké čekal vyhlídky v novém roce. Podtrhněte pasáže, v nichž děkuje a prosí.

„Nyní jsme uviděli nový rok 1621 ve jménu našeho Spasitele a Vykupitele Ježíše Krista a děkujeme mu z nitra našeho srdce, že nás nechal přežít starý, smutný, žalostivý a špatný rok a nechá nás opět přežít současný a milý nový rok. A protože se ten současný rok jeví nejspíše stejně tak ubohý a smutný jako snad starý rok, protože naše milá vlast, Koruna česká, přišla znovu pod římského

orla [Habsburky] a jeho velkou moc, a zvláště kvůli náboženství, o němž nechceme pochybovat, a našeho pána Boha chceme prosit, jelikož on má srdce králů ve svých rukách a může je vést, kam chce. Nechť to zařídí tak, jak mu to připadne nejlépe, a nebude nám nakládat více, než sami budeme moci snést.“

Proč očekává, že nový rok bude špatný?

.....

.....

.....

III. Bořek Mateřovský z Mateřova

1. Přečtěte si stručný životopis a informace o vzniku pramene:

Bořek Mateřovský z Mateřova (1567–1640), český rytíř, odešel se svou rodinou roku 1628 do exilu, protože nechtěl po zákazu nekatolických vyznání v Čechách přestoupit ke katolictví. Usadil se v Sasku ve městě Pirna, které leží na Labi nedaleko Drážďan. Měl několik synů, kteří vstoupili, jako řada českých exulantů, do švédského vojska. Rovněž Bořek se roku 1631 účastnil ve švédském vojsku bitvy u Breitenfeldu. V exilu si sestavoval památník, do nějž napsal různé rodinné záznamy, historické pojednání o stavovském povstání a části třicetileté války, nechal si namalovat portréty sebe, své manželky, ale také švédského krále Gustava Adolfa a zařadil sem také rozličné vyznavačské a meditativní texty a modlitby.

Památník Bořka Mateřovského z Mateřova, Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel, Cod. Guelf. 1123 Novi, fol. 4, 23. (zkráceno a didaktizováno)

2. Prohlédněte si portrét manželů Mateřovských z roku 1635 a přečtěte si nápisy. Podtrhněte slova, která podle Vás vyjadřují Mateřovského vztah k Bohu. Co o sobě a taky o svém náboženství chtěl sdělit?

„V žalmu Davida svatého 71 napsáno máme: V tebe, Hospodine, doufám, nechť nejsem zahanben na věky, nezamítej mne v věku starosti [tj. ve stáří], když hyne síla má a v šedinách svých, Bože, neopouštěj mne.“

„Toto jsem dal malovati léta 1635 v zemi míšeňské v městě Pirně v exilium a vypovědění nás pro náboženství z království českého, naší milé vlasti, v letech věku svého šedesátým osmém a ženy mé padesátém šestém.“

3. Přečtěte si úryvek z modlitby, kterou si zapsal do svých paměti.

„Rač, ó nejmilosrdnější Pane Bože, pohlédnout okem svého milosrdenství na nás [míněno exulanty], lid tvůj soužený, zarmoucený, kteří jsme nemohli odstoupit kvůli dobrému svědomí od poznané pravdy k nálezům lidským a bludům modlářským [míněno ke katolictví] a byli jsme z naší milé vlasti vypovědění. Rač se nad námi smilovat, vrátit nás zase do naší milé vlasti, rač vyslechnout modlitby nás soužených a zarmoucených, přijmout je, a jestli je to tvá vůle, tak i naplnit. Poznáváme, Pane, že jsi ráčil Gustava Adolfa, toho pobožného a svatého švédského krále, vítěze slavného

a tobě věrného, k nám z dalekých zámořských zemí vyvolit, povolat a k pomoci lidu tvému věrnému poslat. Rač nás zase do naší milé vlasti uvést, krále našeho Fridricha [Falckého, zimního krále] na trůn slavný a stolicí Království českého znovu dosadit tak, aby šťastně kraloval, abychom mohli pod jeho ochranou vést pokojný život a tobě Pánu Bohu sloužit.“

Vyhledejte v prameni, jak Mateřovský:

- nazývá exulanty
- jak vysvětluje důvod, proč museli odejít do exilu
- jak chápe vstup Švédska v čele s králem Gustavem Adolfem do třicetileté války, k němuž došlo roku 1630
- co by si přál, aby se stalo v Českém království, a proč

IV. Alžběta Lidmila z Lisova

1. Přečtěte si stručný životopis a informace o vzniku pramene:

Alžběta Lidmila z Lisova (1639–1698) pocházela ze šlechtické rodiny. V osmnácti letech se provdala za Rudolfa Adama z Lisova a další život prožila na manželově sídle Nový Stránov. Během prvních dvaceti let po sňatku se jí narodilo patnáct dětí. Mnoho z nich zemřelo brzy po porodu nebo během prvních let života. Roku 1685 zemřel i její manžel. Pamětní zápisky si Alžběta začala psát po svatbě, poslední dochovaný zápis se vztahuje k roku 1677. Nejčastěji si zapisovala zprávy o událostech z rodinného života. Je taky autorkou knihy kuchařských receptů a návodů na léčivé přípravky.

Jana Ratajová (ed.), *Alžběta Lidmila z Lisova. Rodinné paměti*, Praha 2002, s. 77, 109. (zkráceno a didaktizováno)

2. Přečtěte si zprávu, v níž zachytila narození a křest svého prvního dítěte Jana Václava Františka v květnu 1658, rok po sňatku. Podtrhněte slova, která podle vás vyjadřují vztah Alžběty k Bohu a její náboženské představy:

„Dne 14. májí nejmilejší synáček náš z milosti boží v kaple naší v zámku stránovským šťastně vo-křtěn jest. Pán Bůh rač požehnání a milost svou svatou tomuto synáčku našemu na duši i na těle dáti, a pokudž jeho svatá vůle v tom býti ráčí, aby ke cti Nejsvětější trojici nám rodičům i všem přátelům k potěšení odrost. Boha i Nejsvětější rodičku boží nikdy smrtedlnýma hříchy nehněval. Všecky svatý vždycky před očima měl. Příkázání boží plnil, sedmi dary Ducha svatého obdařen byl, dobrý křesťanský život vedl. K čemuž dopomáhej Bůh Otec, Syn i Duch svatý. Amen.“

3. Po šestnácti letech, v září 1674, Alžběta porodila své třinácté dítě, které ale brzy po porodu zemřelo. Co si o této události v památku poznamenala?

„Po těžkém a náramně bolestným porodu Pán Bůh mně ráčil milostivým pomocníkem býti a synáčka na tento svět dáti, přijdouce ale děťátko na svět nejmíně živo býti nebylo při dítěti znát, až z velikého milosrdenství Božího po velký chvíli se skřísilo tak, že můj nejmilejší pán [manžel] strachy hned patera [kněze] vzal, kterej jen sprostou vodou dítě, nejsouc ani umytý, pokřtil, a jméno Wentzel při křtu svatým dal. Z téhož nesmírný milosrdenství božský pochváleno buď navěky. To holátko ale dycky hekalo a stonalo, držíce ho vnitřně psotník [křeče spojené s bezvědomím] a dvakrát ho napadnouc dyckny se zas skřísil, potřetí ale ho nepustil, až skonak. Bůh všemohoucí pomoz nám rodičům s tím andělíčkem i s druhýma, kterýchž juž šest v nebi máme, se s nima radovati, oni aby nám vyprosili od Boha milost a pomoc zde časně, ve všem šťastnou smrt a království věčné. Amen.“

Argumentujte pomocí pramene a odpovězte na otázky:

- jak Alžběta chápe roli Boha při rození dětí
- který čin byl bezprostředně po narození dítěte pro ni nejdůležitější a proč
- jak si představuje osud duší dětí, které už jí zemřely
- co od nich očekává a proč

Úkol:**Použijte informace z pramene. Vyplněte svůj řádek v tabulce, pomocí něj budete osobnosti představovat ostatním.**

pamětnice a pamětníci	důležité okolnosti jeho/jejího života	v co doufá, co od Boha očekává?	v jakých životních situacích víra ovlivnila její/jeho chování?	#hashtag (klíčová slova, myšlenky)
Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka (1572–1652) a jeho otec Adam, šlechtická rodina				
Hans Kriesche (1570–1622?), měšťan, pekařský mistr				
Bořek Mateřovský z Mateřova (1567–1640), šlechtic, exulant				
Alžběta Lidmila z Lisova (1639–1698), šlechtična				